

О. Сөйлемез*

филология ғылымдарының докторы,
Кастамону университеті, Кастамону, Түркия
soylemezo@yahoo.com

Ө.Ф. Атеш

филология ғылымдарының докторы,
Кастамону университеті, Кастамону, Түркия
ofates@kastamonu.edu.tr

МЕХМЕТ АКИФ ЕРСОЙ МЕН АБАЙ ҚҰНАНБАЕВТЫҢ ӨЛЕҢДЕРІНЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ КӨЗҚАРАС

Аңдатпа. Түркия мен Қазақстан 19-ғасырдың аяғынан бастап модернизация үрдісіне енді. Сәйкесінше, екі өңірде де жазушылар мен ақындар өз шығармаларында реформаның қажеттілігін көрсетсе, әдеби шығармалар әлеуметтік мәселелерге баса назар аударды. Абай Құнанбаев пен Мехмет Акиф әлеуметтік сынды қосу және жаңашылдық қажеттігін айту тұрғысынан ұқсас көзқарас танытты. Екі өнерпаздың да әділетсіз билеушілерді, жалқаулық пен надандықты сынап, әйел мәселесіне баса назар аударуы – осы көзқарастың көрсеткіші. Бұл мақалада Абай Құнанбаев пен Мехмет Акифтің өлеңдері салыстырмалы түрде қарастырылады.

Тірек сөздер: Абай Құнанбаев, Мехмет Акиф, қазақ әдебиеті, түрік әдебиеті, салыстырмалы әдебиет, модернизм.

Кіріспе. 19-ғасырдың екінші жартысынан бастап 20-ғасырдың бірінші ширегіне дейін жалғасқан саяси-әлеуметтік өзгерістер түркі әлемі халықтары үшін өте маңызды үзілістер туғызды. Османлы Түркияда конституциялық қозғалыстар, Балқан соғысы, Бірінші дүниежүзілік соғыс және азаттық соғысы сияқты оқиғалар басынан өтсе, Орталық Азиядағы түркі халықтары патшалық Ресейдің басып алуымен, Қазан төңкерісімен, тәуелсіздік қозғалыстарымен және КСРО-ның құрылуымен кездесті. Бұл қиын процесс – бүкіл түркі әлемі үшін өмір мен өлім күресі кезеңі. Османлы империясы отаршылдық Еуропаға қарсы тұруға талпыныс жасап жатқанда, Орталық Азиядағы түркі халықтары алдымен патшалық Ресейдің, одан кейін

большевиктердің шапқыншылығына ұшырады. Осындай аумалы-төкпелі заманда зиялы қауым, жазушы-ақындардың бүгінгі жағдайдың әсер етіп, халқының жолын әдебиет арқылы іздеуі заңдылық. Тиісінше, түркі әлемінің жазушылары мен ақындары ұлттық игілік принципін ескеретін социалистік әдебиет жасауға ұмтылады және бұл суретшілер әдеби шығармалардың дидактикалық қырынан пайда табуға тырысады. Мұсылмандық шығыс әлемінің Батыс Еуропа мен Ресейге қарағанда артта қалуының себебін надандықпен байланыстыратын зиялы қауым ағарту науқанында құтқарылу жолын іздеп, әдебиеттің тәрбиелік мәнін қалайды.

Еуропа мен Ресейге қарсы өмір сүру үшін күресіп жатқан түркі әлемі қарсыластарымен күресу үшін батыстандыру/модернизация процестерін бастау арқылы реформалар жасауға тырысады. Бұл жаңашылдық үрдісі әдебиетке де әсер етіп, классикалық әдебиет пен ауызша халық әдебиетінен бөлек, ислам дінінің ықпалындағы бүкіл түркі әлемінде қазіргі жазба әдебиетінің негізі қаланды. Осы өтпелі кезеңде пайда болған кейбір қайраткерлер дәстүрден толықтай бас тартпай, заманауи әдебиеттің алғашқы үлгілерін жазып, ислам мен түріктілік құндылықтарын қазіргі әлем құндылықтарымен синтездеу арқылы өз қоғамдарына үндеу тастады. Мехмет Акиф Ерсой мен Абай Құнанбаев – бұл жағынан бір-біріне ұқсас екі маңызды есім. Екі ақын да өз дәуіріндегі интеллектуалдық қозға-лыстардың, әлеуметтік-экономикалық даму-дың, халқының қиын жағдайының әсерінен тығырықтан шығудың жолын іздеп, өлеңдерінде дидактикалық, социалистік көзқараспен халыққа шешім нұсқаулығын жеткізуге тырысқан. Екі ақынның тағы бір ортақ қыры – олар өздерінің діни-ұлттық құндылықтарын жетік меңгерген, оларды заман талабына сай жаңаша пайымдай алатын зиялылар. Міне, осылайша Мехмет Акиф те, Абай да сыртқы ықпалдың ықпалына түсіп, өз халқынан алшақ кетпей, жалпы адамзаттық ұстанымға негізделген даналығын поэзия тілі арқылы эстетикалық етіп көрсете білген. Поэзия сезім туындысы, ал философия мен ой тек проза арқылы ғана айтылады деген түсінік бар. Дегенмен, Мехмет Акиф те, Абай да зиялылық негізі бар дана сөздерін поэзия арқылы жеткізе білген. Бұл ретте екі ақынның да мұсылман шығыс әдебиетінің классикалық жанрларының шеңберінен шығып, жаңа заман әдебиетінің негізін қалағаны ерекше. Сол себепті Мехмет Акиф пен Абайдың ой әлемі мен шығармаларын салыстырмалы түрде оқу түркі әлемінің әртүрлі географиялық аймақтарында бір кезең жағдайында өмір сүрген зиялылар мен ақындардың ортақ тұстарын ашу тұрғысынан маңызды.

Зерттеу шарттары мен әдістері. Мехмет Акифтің «Сафахат» еңбегін қараған кезде білім, еңбек, кедейлік, ахлақ, ислам әлемінің мәселелері, батыстану және әйел мәселелері сияқты көптеген социалистік тақырыптарды кездестіруге болады. Осындай тақырыптардың Абай шығармаларында да орын алғаны байқалады. Екі ақын да отаршыл державалардың тұтқындығынан, жоқшылық пен надандықтан туындаған мұсылман-түрік әлемінің мәселелеріне ұқсас тұжырымдар жасап, ұқсас нұсқамалар ұсынған. Сәйкесінше, екі ақынның өлеңдерінде тақырыптық ұқсастықтар байқалады.

Абай Құнанбаев 1845-1904 жылдар аралығында өмір сүрсе, Мехмет Акиф 1873-1936 жылдар аралығында өмір сүрген. Екі ақынның жас айырмашылығы – 28 жас. Бұл айырмашылық адам өміріне ұзақ болғанымен, мәселеге әдебиет тарихы тұрғысынан қарасақ, екі ақынның әдебиет сахнасына шыққан кезеңінің арасында үлкен айырмашылық жоқ. Оның үстіне екі ақынның өнер адамы болған жылдарындағы саяси-әлеуметтік оқиғалар тұрғысынан түрік және ислам әлемінің дағдарыс жағдайлары бірдей. Сол себепті, екі ақынның өлеңдерін ұқсас жағдайлардың ұқсас шешім ізденістеріне алып келуі мүмкін екендігіне сүйене отырып, мазмұны жағынан ұқсастық тұрғысынан бағалауға болады.

Зерттеу нәтижелері. Абай Құнанбаев қазақ жазба әдебиетінің негізін салушылардың бірі болып саналады. Мұсылмандық Шығыс әлемінде кең тараған халық поэзиясы мен классикалық поэзияны жақсы меңгерген Абай орыс әдебиетімен танысқаннан кейін поэзия мен проза саласында жаңа әдебиеттің орнығуына маңызды қадамдар жасады. Абай ақын ретінде алға шыққанымен, қазақ прозасының қалыптасуына да зор үлес қосты. Оның орыс тілінен жасаған аудармалары да қазақтардың жаңару үрдісінде маңызды рөл атқарды. Философиялық терең шығармалары бар Абайды да ойшыл ретінде қабылдауға болады. Олай болса, жан-жақты тұлға Абайды Мехмет Акифпен салыстырмас бұрын оның

әдеби болмысын, ой-өрісін ашып көрсету қажет.

Абайдың ең бірінші алатын көзі – фольклор. Ақын жастайынан қазақ ертегілерін, аңыз-әңгімелерін, халық поэзиясы мен эпостарын үйренген. Ауыз әдебиеті үлгілерін жастайынан үйрену Абайдың кейінгі өнер өміріне әсер етті. Абай өлеңдерінде халық поэзиясының сөздік құрамының алдыңғы орынға шығуы соның бір көрсеткіші. Өлеңдеріне кейде нақыл сөздерді, мақал-мәтелдерді, фразеоло-гизмдерді қосатын Абай қазақтың халық ақындары ежелден қолданып келе жатқан, әсіресе, алғашқы өлеңдерінде қолданыста болған формулалық өрнектерді де қамтиды. Алайда, Абай халық поэзиясының дәстүріне дәл еліктемейді. Осы дәстүрге сүйеніп, жаңаша айту тәсілін түсіруге тырысады. Бұл жағдай ғашықтар бейнесінде ерекше сезіледі. Ол халық поэзиясы дәстүріндегі стереотиптік сұлулық түрін бейнелеуден алшақтап, ғашықтың нақты түрін ашуға тырысады. Абайдың тақырып таңдауда ауызша мәдениетте өмір сүретін халық ертегілерін пайдаланғаны байқалады. Бірақ, керек кезде Абай халық ертегілерінде ұзақ айтылатын тақырыпты баллада түрінде жазатын шағын өлеңге сыйғызады. Бұл жерде Абайдың поэзияға әкелген ең басты жаңалығы оқиғаны ықшамдалған баяндау арқылы драматизациялаудан, даудың тосын сәтте шешілуін қамтамасыз етуден көрінеді. Қазақ халық әдебиетіндегі белгілі тақырыптарды баллада жанрымен және жаңа қырынан таныту – маңызды жаңалық [3].

Абай алатын екінші қайнар бұл классикалық шығыс мәдениеті. Медреседе білім алған Абай «Шахнама», «Мың бір түн», «Юсуф у Зулейха», «Хүсреу у Ширин» сияқты шығыс қиссаларын жақсы біледі. Ахмет Риза медресесінде оқып жүргенде араб, парсы және батыс түрік тілдерін меңгерген. Хафиз, Сади, Низами, Фузули, Али Шир Неваи, Өмер Хайям сынды ұлы өнер иелерінің шығармаларын оқыған Абай классикалық әдебиетті де жетік меңгерген. Ақынның кейбір өлеңдерінде Али

Шир Неваи әсер еткен. Кейбір шығармаларында тақырып таңдауда шығыс эпостары мен халық ертегілерін пайдаланады [6].

Абайды дәстүрден нәр алған, бірақ қазіргі жазба әдебиетінің іргетасын қалаушы тұлға ретінде анықтауға мүмкіндік беретін ең маңызды тұс – оның орыс әдебиеті арқылы бүгінгі әлемге ашылуы. Абай қазақ әдебиетінде Ыбырай Алтынсарин бастаған аударма қозғалысын одан әрі бір сатыға жеткізді. Алтынсарин мен Абайдың қазақ әдебиеті мен мәдени өміріндегі аудармаларымен атқарған рөлі Осман түрік әдебиетіндегі Танзимат дәуірі суретшілерінің аудармашылық қызметімен атқарған рөліне ұқсас. Аудармалар жаңа өркениет пен жаңа әдебиеттің есігін ашты. Ақынның, әсіресе Криловтан аудармаларының маңызы зор. Бұл еркін аудармаларда Абай Крилов шығармаларын сөзбе-сөз қайта жазады [2]. Ақынның Пушкин мен Лермонтовты аударып, олардың шығармаларынан әсер алғаны да белгілі [1].

Мехмет Акифтің әдебиет сахнасына шыққан кезеңі Ислам әлемінің де, Осман империясының да үлкен күйреу кезеңі болды. Империя әскери, саяси және экономикалық тұрғыдан ғана емес, әлеуметтік жағынан да нашар жағдайда. Акифтің басты мақсаты – қоғамның қазіргі жағдайын ашу. Осы себепті Сафахаттың бірінші кітабында Акифтің қоғам жағдайын Орхан Оқайдың сөзімен айтқанда «науқасын кесетін үстелге жатқызатын дәрігер» сияқты суреттегені байқалады. Бұл сипаттамалар Батыстағы реалистік романистер шығармаларынан үзінділерге ұқсайды. Кофеханалар, таверналар, түкпір-түкпірлер, күйеуінің езгісіне ұшыраған әйелдер Акиф өлеңдерінде шынайы бейнеленген. Ақынның «Сүлеймания төрінде» атты ұзақ өлеңінде ислам әлемінің аянышты жағдайы суреттеледі. Мұсылмандардың жалқаулығы сынға алынып, еңбек етудің маңыздылығы айтылады. Бұл өлеңде Шығыс мұсылман әлемін ғафалдық ұйқыдан ояту әрекеті алдыңғы орынға

шығады. «Ақиқат үндерінде» Акиф кейбір өлең жолдарын өлеңмен түсіндіреді.

Зерттеу нәтижелерін талқылау. Екі ақынның бір-біріне ұқсайтын негізгі тұсы – жалқаулық. Мұсылман географиясындағы жағдайдың негізгі себебі – жұмыс істемейтін, ғылымға, өнерге қызықпайтындардың жалқаулығы, өз қоғамына үлес қосқандай босқа мақтануы. Батыс әлемі үздіксіз жұмыс істеп жатқанда, бос тұрған Шығыс әлемі артта қалды. Бұл жағдайды Акиф мына жолдармен суреттейді:

<i>Bakın mücahit olan Garb'a şimdi bir kere; Nâvâya hükmediyor kâni olmuyor da yere. Dönün de âtil olan Şark'ı seyredin: Ne geri! Yakında kalmayacak yeryüzünde belki yeri! Nedir şu bir sürü fenler, nedir bu san'atler? Nedir bu ilme tecellî eden hakikatler?</i>	<i>Гарб, мужихид, тағы бір рет қараңыз; Ол ауаны билемейді, оның қаны жоқ, жері бар. Бұрылып, белсенді емес Шығысқа қараңыз: қандай артта қалған! Мүмкін оның жер бетіндегі орны жақын арада қалмайтын шығар! Бұл не деген көп ғылымдар, бұл қандай өнерлер? Бұл ғылымда қандай шындықтар көрінеді?</i>
--	---

Мехмет Акиф Батыс пен Шығысты салыстырып, мәселенің диагностикасын жасаған соң, мұсылмандық Шығыс әлемін немқұрайлылық ұйқысынан оянуға шақырып, айтпесе Батыстың қолынан көбірек зардап шегетінін айтады:

<i>Ey, koca Şark, ey ebedî meskenet! Sen de kıldanmaya bir niyyet et. Korkuyorum Garb'ın elinden yarın, Kalmayacak çekmediğin mel'anet [4]</i>	<i>Уа, ұлы Шығыс, мәңгілік мекен! Көшуге де ниет жасаңыз. Мен ертең Гарбтың қолынан қорқамын, Сіз көрмеген зұлымдық сақталмайды</i>
--	---

Ғылымға қызықпайтын, жалқау, бірақ сонымен бірге өзін мақтаудан тайынбайтын адамдардың тудырған мәселесі Абай

өлеңдерінде де айтылады. Өйткені Абай мұндай адамдардың Шығыс мұсылман қоғамына тигізетін кері әсерін жақсы біледі:

<i>Emek verip mal bulmaz, Bilimiyle fikir almaz, Boş evinde öyle yatar, Yurdu dolaşır yemek yer, Erkeklik arını satar [4]</i>	<i>Qızmet qılıp mal tappay, Ğılım oqır oy tappay, Qur üyinde jatadı. El qıdırıp as işip, Erkek arını satadı. [5]</i>
---	--

Абай айтқандай, еңбектеніп, білім алмаған адамның мақтануға, қуануға құқығы жоқ. Ондайлардың күліп-ойнағаны мағынасыз:

<i>Bilgin olmadan övünme, Yeri bulmadan sevinme, Heveslenip şadlanma, Gülme oynayıp boşuna. [4]</i>	<i>Ğılım tappay maqtanba, Orın tappay bapтанba, Qumarlanıp şattanba Oynap bosqa küluwge. [5]</i>
---	--

Бұл салыстырудан Мехмет Акиф те, Абай да еңбектен қашатын, ғылым мен іліммен байланысы жоқ надандарды сынап, оларды өзіне тартуға шақырғанын байқауға болады.

Жауапкершіліктен қашып, елге жол көрсетпей шетке тығылатын билеушілер де қос ақынның нысанасы. Халық дамымай жатқанда, әкімдер өз міндетін орындамай, халыққа бағыт-бағдар бермей, мәселесіне құлақ аспауы үлкен күнә. Акиф бұл жағдайды былай түсіндіреді:

<i>Dedim ki: 'Bunca zamandır nedir bu gizlenmek? Biraz da meydana çıkısan da hasbihâl etsek. Adam mı, cin mi nesin? Yok bir gören, ne eden: Ya çünkü saklanıyorsun bucak bucak bizden. Değil mi saklanıyorsun, demek ki korkudasın; Ya çünkü korkan adamlar gerek ki saklansın. Değil mi korkudasın var kabâhatin mutlak!..'</i>	<i>Мен: «Осы уақыт бойы бұл нені жасырып отыр? Біраз шықсаң да, бізде бар болса. Сіз ер адамсыз ба, әлде жынсыз ба? Көретін адам жоқ, не істейді: Себебі сен бізден жасырып жүрсің. Жасырылып тұрған жоқсың ба, қорқасың деген сөз; Немесе қорқатын еркектерге жасырыну керек болғандықтан. Қорықпайсың ба, сенің</i>
--	---

[4]	кінәң абсолютті!..»[5]
-----	------------------------

Осыған ұқсас көзқарасты Абай былай деп көрсетеді:

<i>Halk, patırtıyla nasıl bulsun Kamil biri göstermese yol? Birlik içindeyse ulusun; Kaygı duymaz, emin ol... (s.142)</i>	<i>Köp şuwıldıq ne tabar, Biylemese bir kemel? Berekeli bolsa el — Jağası jaylauw ol bir köl. (б. 32)</i>
---	---

Патриархалдық сананың әйелге, отбасына деген қате көзқарасы және осы көзқарастың қоғамда тудыратын проблемалары екі ақынның да сынға алған мәселелерінің қатарында. Мехмет Акиф Исламның әйелдерге қатысты кейбір ережелерін ер адамдар саналы түрде өз мүдделері үшін пайдаланады және бұл жағдай әйелдерді құрбан етеді деп ойлайды. Көп әйел алу және ажырасу бұған мысал бола алады:

<i>“ – Boşamaz? Amma da yaptın! Ya şeriât ne için Bize evlenmeyi tâ dörde kadar emretsin? İki alsam ne çıkar sâye-yi hürriyette? Boşamışsam canım ister boşarım elbette. İşte meydanda Kitap, hem alırsız hem boşarız. Köse İmam, İhsan Bey'in bu sözlerine çok kızar: – Dara geldin mi şeriât! Sus ulan iz'ansız! Ne zaman câmi'e girdin? Hani tek bir hayrın? [4]</i>	<i>- Ажырасуға болмайды ма? Бірақ сен істедің! Шаригат не үшін керек? Төртке дейін үйленуге бұйырсын ба? Екі алсам, бостандық не болар еді? Ажырасқан болсам, әрине ажырасуым мүмкін. Міне, кітап, алаңда, екеуміз де аламыз, ажырасамыз449. Ихсан бейдің бұл сөзіне Көсе имам қатты ашуланады: – Шаригатқа келдің бе? Тыныш, із-түзсіз! Мешиітке қашан кірдің? Бір жақсы нәрсе ше?[5]</i>
---	--

Абай да еркектерді әйелді бағаламады, әйелін бағаламады деп сынады. Абай айтқандай, ер адамдар әйелге деген көзқарасындағы қателіктен, қанша жақсылық жасағанымен, әйелдерге салқын, немқұрайлы қарайды. Дегенмен, үйдегі тыныштықты қамтамасыз ететін ізгі ниетті әйелдер:

<i>Kadının seni seviyorsa, sen de onu sev Hımbıl, soğuk durur kimi sasık beyinli. Erkeği akıllı olsa, kadın hoş karakterli, İyi geçimli olsa, huzur içinde olurdu ev</i>	<i>Qatının seni süise, sen de om süi, Korjan suıq keledi key sasık mi. Eri aqıldı, qatını mnezdi bop, Tatu bolsa, rayıs üstindegi üi. (б. 48)</i>
--	---

Қорытынды. 19-ғасырдан 20-ғасырдың басына дейін Түркия мен Қазақстанда ұқсас мәселелердің болуы Мехмет Акиф пен Абай сияқты екі ұлы ақынның ұқсас тақырыптарды қозғайтын өлеңдер жазуына себеп болды [7]. Өз қоғамындағы проблемаларды сынаған екі ақын надандық, жалқаулық, жемқор билеушілер мен әйелдер мәселесі сияқты мәселелерде поэзияның құдіретін пайдаланды. Бұл әсердің дәрежесін кеңірек салыстыру арқылы егжей-тегжейлі көруге болады. Мехмет Акиф пен Абай Құнанбаев өздері тұрған қоғамды аяусыз сынап, сынды бүкіл мұсылман және түрік әлемін қамтитындай кеңейтті. Екі ақынның да реалистік көзқараста болуы қоғамдық құрылысты мұқият қадағалайтын өлеңдердің шығуына мүмкіндік берді. Әйтсе де, Акиф те, Абай да дидактиканың құрғақ түсінігін ұстанбай, көптеген өлеңдерінде лириканы, поэтиканы ұстанған.

Әдебиеттер тізімі

1. Bazarkulova, Aida (2019). *Abay Kunanbayoğlu'nun Şairliği*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2. Iskakulı, Danday (2020). “Abay’ın Çeviri Dünyası”. Çev. Esra Gül Keskin. *Türk Dünyasının Bilgesi Abay Kunanbayoğlu*. Ed. Nergis Biray, Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun, Soner Sağlam. Ankara: Bengü Yayınları, 91-114.
3. Kaskabasov, Seyit (2020). “Abay ve Folklor”. Çev. Hümeyra Özbek. *Türk Dünyasının Bilgesi Abay Kunanbayoğlu*. Ed. Nergis Biray, Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun, Soner Sağlam. Ankara: Bengü Yayınları, 23-42.
4. Kunanbayev, Abay (2014). *Şiirler*. Çev. Zafer Kibar. Ankara: Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği Yayınları.
5. Kunanbayev, Abay (2020). *Abay*. Çev. Ekrem Ayan, Zafer Kibar. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
6. Negimov, Serik (2020). “Abay’ın Yaratıcılık Karakteri”. Çev. Balsan Madi. *Türk Dünyasının Bilgesi Abay Kunanbayoğlu*. Ed. Nergis Biray, Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun, Soner Sağlam. Ankara: Bengü Yayınları, 61-76.
7. Okay, Orhan (2015). *Mehmet Akif-Kalabalıklarda Bir Yalnız Adam*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Материал редакцияға 29.12.23 түсті.

О. Сойлемез*, О. Ф. Атеш - Университет Кастамону, Кастомону, Турция

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ВЗГЛЯД НА СТИХИ МЕХМЕТА АКИФА ЕРОЯ И АБАЯ КУНАНБАЕВА

Аннотация. Турция и Казахстан вступили в процесс модернизации с конца 19 века. Соответственно, в обоих регионах писатели и поэты отражали необходимость реформ в своих произведениях, а литературные произведения были сосредоточены на социальных проблемах. Абай Кунанбаев и Мехмет Акиф продемонстрировали схожее отношение с точки зрения включения социальной критики и подчеркивания необходимости инноваций. Тот факт, что оба художника критикуют несправедливых правителей, лень и невежество и подчеркивают женскую проблему, свидетельствует об этом отношении. В этой статье стихи Абая Кунанбаева и Мехмета Акифа будут рассмотрены сравнительно.

Ключевые слова: Абай Кунанбаев, Мехмет Акиф, казахская литература, турецкая литература, сравнительное литературоведение, модернизм.

O. Soilemez*, O. F. Atesh - Kastamonu University, Kastamonu, Turkey

A COMPARATIVE LOOK AT THE POEMS OF MEHMET AKIF ERSOY AND ABAY KUNANBAYEV

Abstract. Türkiye and Kazakhstan have entered the modernization process since the late 19th century. Accordingly, in both regions, writers and poets reflected the need for reform in their works, and literary works focused on social problems. Abay Kunanbayev and Mehmet Akif exhibited a similar attitude in terms of including social criticism and emphasizing the need for innovation. The fact that both artists criticize unfair rulers, laziness and ignorance, and emphasize the women's issue is an indication of this attitude. In this article, the poems of Abay Kunanbayev and Mehmet Akif will be discussed comparatively.

Key words: Abay Kunanbayev, Mehmet Akif, Kazakh literature, Turkish literature, comparative literature, modernism.

References

1. Bazarkulova, Aida (2019). *Abay Kunanbayoğlu'nun Şairliği*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [in Turkish]

2. Iskakulu, Danday (2020). "Abay'ın Çeviri Dünyası". Çev. Esra Gül Keskin. *Türk Dünyasının Bilgesi Abay Kunanbayoğlu*. Ed. Nergis Biray, Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun, Soner Sağlam. Ankara: Bengü Yayınları, 91-114. [in Turkish]
3. Kaskabasov, Seyit (2020). "Abay ve Folklor". Çev. Hümeyra Özbek. *Türk Dünyasının Bilgesi Abay Kunanbayoğlu*. Ed. Nergis Biray, Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun, Soner Sağlam. Ankara: Bengü Yayınları, 23-42. [in Turkish]
4. Kunanbayev, Abay (2014). *Şiirler*. Çev. Zafer Kibar. Ankara: Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği Yayınları. [in Turkish]
5. Kunanbayev, Abay (2020). *Abay*. Çev. Ekrem Ayan, Zafer Kibar. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları. [in Turkish]
6. Negimov, Serik (2020). "Abay'ın Yaratıcılık Karakteri". Çev. Balsan Madi. *Türk Dünyasının Bilgesi Abay Kunanbayoğlu*. Ed. Nergis Biray, Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun, Soner Sağlam. Ankara: Bengü Yayınları, 61-76. [in Turkish]
7. Okay, Orhan (2015). *Mehmet Akif-Kalabalıklarda Bir Yalnız Adam*. İstanbul: Dergâh Yayınları. [in Turkish]

Мақалаға сілтеме:

Сөйлемез, О. Мехмет Акиф Ерсой мен Абай Құнанбаевтың өлеңдеріне салыстырмалы көзқарас [Мәтін] / О.Сөйлемез, Ө. Атеш // *Dulaty University Хабаршысы*. – 2024. - №1. – Б. 7-13. <https://doi.org/10.55956/XZRI3709>